

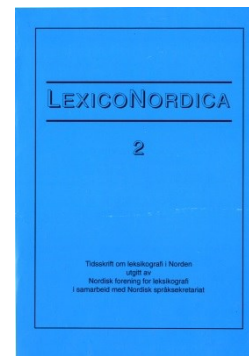
LexicoNordica

Forfatter: Carl-Erik Lundbladh

Anmeldt værk: *Bonniers svenska ordbok*. Stockholm: Bonniers, 1994.

Kilde: LexicoNordica 2, 1995, s. 189-191

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive>

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Carl-Erik Lundblad

Bonniers svenska ordbok. 6. uppl. Stockholm: Bonniers 1994. Pris ca 300:-.

I fjor, 1994, kom Bonniers svenska ordbok (BSO) ut i sin sjätte upplaga. Den första presenterades 1980, och en rejält utökad tredje upplaga utgavs 1986. BSO förklarar ords och ibland frasers betydelse, ger böjningsformer och upplyser i mindre utsträckning om uttal. Ordboken har sin närmaste motsvarighet i den större och mer självständigt genomarbetade Svensk ordbok 1986.

Under utgivningstiden har BSO:s redaktion fortlöpande beaktat kritik och förbättrat otillräckliga eller mindre bra betydelseförklaringar och uttalsangivelser och onöjaktiga redogörelser för ordanvändning och böjning. Men den har också framhärdat i att inte väja för sakliga upplysningar om det som orden betecknar. I förordet hävdas att ordboken i fråga om ovanligare ord inte drar någon skarp gräns mot det encyklopediska. Därför kan ordboksanvändaren få veta vad t.ex. *oregon pine* är, nämligen '(virke av) ett nordamerikansk barrträd (douglasgran), anv. bl.a. till möbler'.

Att ge encyklopedisk information är i linje med BSO:s uttalade ambition att vara som det heter i förordet "en förklarande nutidsordbok". BSO säger sig i detta hänseende påtagligt avvika från Svensk ordbok, utan att det klagas vad denna ordbok är av för slag. En flyktig kontroll i de bägge ordböckerna tycks visa att BSO har fler främmande ord än Svensk ordbok. Den senare har t.ex. uppslagsord som de mindre vanliga, inhemska *ordspillan* och *ordtrogen* och nästan en hel spalt för två ord *den* med angivande av flera funktioner och med många exempel på användning. BSO saknar de två första orden och har ett enda uppslagsord *den*. Detta förklaras vara pronomen eller bestämd artikel, vilket illustreras med *den är här* och *den gröna ön*. BSO är däremot ensam om uppslagsorden *deontisk* (fast den saknar *epistemisk*) och *triskele*, ovanliga ord som oftast behöver förklaras när de någon gång dyker upp.

En förklarande nutidsordbok måste naturligtvis ständigt aktualiseras med nya ord. BSO avvisar inte utländska ord som dåligt har införlivats i svenskan i fråga om uttal och böjning, t.ex. *grunge*. BSO tar också med benämningar som förekommer i dagens tidningsspalter t.ex. *ädelreformen*. Dessa uppslagsord är BSO ensam om, varken Svensk ordboks sena variant Norstedts svenska ordbok eller Nyord i svenskan med senare upplagor har dem med, vilket sannolikt beror på syftet de har att bara medta svenska ord och inga ord med namnkaraktär. BSO

är ibland ensam också i fråga om sådana nybildade ord som alla moderna ordböcker borde ha med, t.ex. *särkullbarn*.

Ordförklaringarna kompletteras här och var av bilder, enkla, distinkta teckningar som fungerar bra tillsammans med förklaringarna i ord. Vissa teckningar är emellertid onödiga, t.ex. illustrationen *traktor*, som användarna känner igen från sin första bilderbok för barn, andra är nästan oundgängliga. Ingen ordbok kan ge en så enkel men upplysande förklaring av t.ex. *talja* utan en kompletterande bild.

Teckningarna har utförts av Marie-Louise Hedin, Tommy Berglund, Hans Linde och Stina Berglund. Förmodligen har ordningen betydelse. Marie-Louise Hedin har figurerat från första upplagan. Bildmaterialet utökas; i den senaste upplagan har t.ex. *gröna nyckelhålet*, *panda* och *rånarhuva* tillkommit. Nu har bilderna blivit så många att BSO på allvar kan ta upp kampen med Svensk ordbok 1948 (jfr Lundblad 1993) om att vara den mest illustrerade svenska ordboken, med bortseende från Svenska Duden.

BSO har ingen föresats att ge regelrätta definitioner och redogör inte som Svensk ordbok för ordens hela betydelsestruktur med en egentlig betydelse och utvidgade, bildliga och metonymiska användningar. I stället uppges att BSO förklarar varje ord "utifrån sina egna förutsättningar, inte efter ett på förhand fastställt mönster". Det betyder att ovanliga ord ägnas större utrymme än de vanliga, för svenskar välbekanta orden. Som redan nämnts klarar BSO snabbt av ordet *den*. BSO är alltså inte i första hand en ordbok för sådana specialister som översättare, vilka kan tänkas behöva en nyanserad betydelseredovisning även av vanliga ord. De ord som däremot behöver förklaras för svensktalande får i BSO en upplysande beskrivning av sin centrala betydelse. En kontroll av förklaringarna av *ironisk*, *sardonisk* och *sarkastisk* visar att BSO knappast ger någon sämre förklaring av det väsentliga än den mer ambitiöst satsande Svensk ordbok 1986, som däremot ger fler upplysande språkprov som visar ordens användning.

Ett exempel på hur orden "förklaras utifrån sina egna förutsättningar" är också den upplysning om vilket språk ordet tillhör eller kommer ifrån som ges inom parentes vid ord som bär stark prägel av sitt främmande ursprung, t.ex. *abderitisk*, *demimonde*, *grunge*. Ordboken är med sin modell också fri att förklara bara en speciell men vanlig användning och kan fritt strunta i vagare men mer heltäckande definition om en sådan skulle bli urvattnad. T.ex. anknyter BSO *demiurg* såväl till Platon som gnosticismen och ger i bägge fallen kortfattade men precisa beskrivningar av det slag som en ordboksanvändare sannolikt vill ha.

BSO har inte redovisat sitt förhållande till andra lexika eller uppslagsböcker. Naturligtvis kan den hämta mycket information från andra verk, men ger säkert också något i gengäld. Man får hoppas att

det bästa vaskas fram i en ömsesidig påverkan. Sålunda bör BSO ändra förklaringen av *glassig*, ett ord från 80-talet som har varit med i BSO sedan tredje upplagan. Ordet påstås beskriva färg och ha betydelsen "som liknar glassfärg". Nyord 1986 har däremot kommit närmre det centrala, som sannolikt handlar om 'glänsande' och 'prålig'. Anknypningen till *glass* är sekundär.

Som framgått av ovanstående har Bonniers svenska ordbok valt en enkel och osofistikerad metod för att förklara och upplysa om orden. Ett sådant tillvägagångssätt är inte så intressant men desto effektivare. Dessutom minskas risken att bli pretentiös. BSO är med sin modell och genom fortlöpande aktualisering en ordbok som fyller ett behov hos allmänheten, framför allt genom att enkelt förklara "svåra" eller okända ord. Bonniers svenska ordbok är den svenska ordbok som i störst utsträckning förklarar sådant som den genomsnittlige brukaren vill få klarlagt.

Litteratur

- Från rondell till gräddfil. Nya ord i svenskan från 40-tal till 80-tal. 2:a uppl.* Stockholm: Esselte Studium. 1988.
- Lundblad, Carl-Erik 1993: Svensk ordbok 1948. I Anna Garde & Pia Jarvad (utg.), *Nordiske studier i leksikografi II. Rapport fra Konfernce om Leksikografi i Norden 11.-14. maj 1993*. Skrifter udgivet af Nordisk Forening for Leksikografi 2. Århus, 166-172.
- Norstedts svenska ordbok.* Stockholm: Norstedts 1992.
- Nyord i svenskan från 40-tal till 80-tal.* Esselte Studium. 1986.
- Svensk ordbok.* Svenska dövstumläraresällskapet, Lund. 1948.
- Svensk ordbok.* Stockholm: Esselte Studium 1986.
- Svenska Duden Bildlexikon.* Bibliographisches Institut, Mannheim. 1966.